

ฉบับทวิภาคี ของร้อยทรงร้อย

ราชวิชา ศิลปะการแต่งคำประพันธ์
ศรุตันตวน วาทยุทธนะ

ฉันทลักษณ์

พระยาอุปกิตศิลปสาร

อธิบายไว้ว่า “ฉันทลักษณ์” คือ ตำราไวยากรณณ์ว่า
ด้วยลักษณะของคำประพันธ์ที่เป็นกลอน กาพย์
โคลง ร่าย ซึ่งโบราณเรียกว่า “บทกานท์”

ศตนะ

ศตนะ คือ แบบบังคับที่วางเป็นเกณฑ์ไว้ว่าร้อยกรองแต่ละชนิด

จะต้องมีวรรคจำนวนเท่าใด มีคำในแต่ละวรรค จำนวนเท่าใด

แม้กระทั่งจะต้องมีคำเอก คำโ คสุ ลหุ ตำแหน่งใด

สัมผัส

สัมผัสนอก

เป็นคำที่บังคับให้คล้องจองกันในระหว่างวรรคหนึ่งกับอีกวรรคหนึ่ง รวมถึงสัมผัสระหว่างบทด้วย

สัมผัสใน

เป็นคำสัมผัสที่เพิ่มเข้ามาในแต่ละวรรค เพื่อสร้างให้ร้อยกรองเกิดเสียงร้อยเรียง ไพเราะด้วยเสียงเสนาะเกี่ยวเนื่องกันไปตลอด

ตัวอย่าง

๐ ความรู้คู่ยั้งล้ำ
คิดค่าควรเมืองนับ
เพราะเหตุจักอยู่กับ
โจรจักเบียนบได้

สินทรัพย์
ยั้งไซรั
กายอาต มานา
เร่งรู้เรียนเอา

โคลงโลกนิติ: กรมพระยาเดชาดิศร

ตัวอย่าง

๐ บัดเดี้ยวตั้งห่างแห่งวังเวงแว่ว
สะดุ้งแล้วเหลียวแลชะเง้อหา
เห็นโยคีชี้รุ่งฟุ้งออกมา
ประคองพาไปจนบนบรรพต

พระอภัยมณี: สุนทรภู่

คำศร คำลหุ

คำครุ คำลหุ

ครุ ลหุ เป็นคำที่บังคับใช้ในการแต่งคำประพันธ์ประเภทฉันท

คำครุ

คือ คำที่มีเสียงหนัก ใช้เครื่องหมาย แทน

*พยางค์ที่ประสมด้วยสระเสียงยาว แม่ก กา

เช่น ตา ไป ดู ัวว ฯลฯ

*พยางค์ที่มีตัวสะกด

เช่น ัน ัก ยาย ดาว เกิน สิ่ง

คำลหุ

คือ คำที่มีเสียงเบา ใช้เครื่องหมาย แทน

*พยางค์ที่ประสมด้วยสระเสียงสั้น แม่ก กา

เช่น มะลิ รุระ เยอะ แยะ ฯลฯ

*พยางค์ที่ใช้พยัญชนะตัวเดียว

เช่น ฌ ญ ษ ฬ ฎ